

RAADSINFORMATIEBRIEF – Nr. 2023-077

Aan de leden van de gemeenteraad

Datum 14 november 2023
Zaaknummer Z/23/456784 /ADV/23/1186681
Onderwerp Derde waterverhaal en verkenning Rijnobservatorium
Portefeuillehouder A.M. Boone

Contactpersoon Vivian de Klein
E-mail v.deklein@zevenaar.nl
Telefoon 0316-595681

Geachte leden van de gemeenteraad,

Inleiding

Het thema water speelt zowel in Zevenaar en de Liemers als in de Groene Metropoolregio en de IJsselvallei een steeds belangrijkere rol. De bovenregionale ambitie om met elkaar het derde waterverhaal van Nederland te gaan vertellen is groeiende. Vanuit toerisme en recreatie willen we dit thema beleefbaar maken voor inwoners en bezoekers. Het derde waterverhaal gaat over het leven in de (Rijn)delta en de rol die de beheersing van het water hier gespeeld heeft door de eeuwen heen, hoe het dat nu nog steeds doet en ook in de toekomst zal doen. De locatie en geschiedenis van Zevenaar en de Liemers maakt dat wij hierin actief willen optreden en verkennen wat de mogelijkheden voor recreatie en toerisme zijn hierin.

Kernboodschap

Wij hebben besloten dat de gemeente Zevenaar een actieve rol aanneemt in de discussie die regionaal speelt op het gebied van het derde waterverhaal van Nederland. Dit gaat over beheersing van en omgang met water uit de grote rivieren in verleden, heden en toekomst; het leven in de (Rijn)delta. Daarnaast hebben we ermee ingestemd het externe document over de verkenning naar een Rijnobservatorium breder te delen. We zitten met de ontwikkeling en het hoe uit te dragen van het waterverhaal nog op een abstract niveau. Toch vinden wij het belangrijk dat u op de hoogte bent van de lokale en (boven)regionale ontwikkelingen rondom dit thema.

Context

- ☐ Actueel maatschappelijk onderwerp/probleem
- ☒ Collegeprogramma
- ☐ Motie/amendement/toezegging
- ☐ Anders, namelijk

Inhoudelijke boodschap

Aanleiding

Het thema water is zowel in Zevenaar en de Liemers als in de Groene Metropoolregio (GMR) en de IJsselvallei een steeds belangrijkere rol gaan spelen. De bovenregionale ambitie om met elkaar het derde waterverhaal van Nederland te gaan vertellen is groeiende. Vanuit toerisme en recreatie willen we dit thema beleefbaar maken voor inwoners en bezoekers. Met elkaar verkennen wij of en waar we het derde waterverhaal van Nederland kunnen gaan vertellen. We onderzoeken de geografische en inhoudelijke reikwijdte en het speelveld rondom dit verhaal. De gemeente Zevenaar speelt en neemt hierbij (namens de Liemers) een actieve rol, zowel bestuurlijk als ambtelijk.

Waarover gaat het derde waterverhaal?

Het eerste waterverhaal gaat over de Nederlandse strijd tegen en omgang met de zee. Het tweede waterverhaal betreft de getijdenwerking van de Waddenzee. Het derde waterverhaal – dit is nog een werktitel – kan gaan over het leven in de (Rijn)delta, aan en tussen de grote rivieren. Het gaat over de rol die de beheersing van het water hier gespeeld heeft door de eeuwen heen, hoe het dat nu nog steeds doet en ook in de toekomst zal doen. Specifiek voor de Liemers en directe omgeving gaat het met name om het strategische splitsingspuntengebied van Rijn en Waal en van Neder-Rijn en IJssel, ook wel de Kraan van Nederland genoemd.

De aanloop

Binnen Zevenaar en de Liemers hebben de afgelopen jaren diverse ontwikkelingen/projecten geleid tot het punt waar we nu staan (zie ook bijlage 1):

- in het Beleidskader Vrijtijdseconomie (2019) is expliciet gekozen om het thema water en de rivieren (verleden, heden en toekomst) te benutten voor verdere ontwikkeling van het aanbod en profilering van Zevenaar en de Liemers;
- in de Waterbiografie van de Liemers (2020) wordt een oproep gedaan om de Liemers als Waterland beleefbaar te maken;
- de conclusie uit het onderzoek naar Toeristische potenties van linieverhalen in de Liemers (2020) is dat de volgende drie verhaallijnen het meest interessant zijn voor bezoekers en een ondersteuning van de positionering en merkontwikkeling van de Liemers: strijd tegen het water, leven van het water en Romeinse Limes (als onderdeel van de strijd met het water);
- in het coalitieakkoord van de gemeente Zevenaar (2022) is toerisme en recreatie als aandachtsgebied benoemd. Ook met het besluit de inkomsten uit toeristenbelasting terug te laten vloeien naar de sector hebben college en raad duidelijk gemaakt belang te hechten aan toerisme en recreatie;
- binnen de GMR is in 2023 beheersing van (of leven met) het water (naast de Romeinen en het landschap als strijdtoneel/WO II) als een van de drie kansrijke ontwikkelthema's benoemd;
- in 2023 hebben diverse partijen in de IJsselvallei (waaronder de Liemers) de ambitie uitgesproken om het derde waterverhaal van Nederland te gaan vertellen, met wat de overige partijen binnen de IJsselvallei betreft de nadruk op de IJssel – van Kraan tot Regenton;
- in de loop van 2023 vinden de GMR en de IJsselvallei elkaar steeds meer om dit 'derde waterverhaal' en een belevingsconcept daaromheen gezamenlijk te gaan ontwikkelen en uitdragen. Eind 2023 wordt door een aantal partijen binnen deze regio's, waaronder ook gemeente Zevenaar, een procesbegeleider ingeschakeld om ons op weg te helpen met een plan van aanpak;
- tot slot is in 2022/2023 door Zevenaar een verkenning uitgevoerd naar een mogelijk Rijnobservatorium. Omdat Zevenaar een bijzonder gebied is als het gaat over water wordt al enkele jaren met de gedachte gespeeld of het ontwikkelen van een Rijnobservatorium (werktitel) kansrijk kan zijn. Vanuit het coronaherstelplan heeft de raad ingestemd om een verkenning te doen naar een

mogelijk Rijnobservatorium. Dat is in 2022/2023 gedaan. In bijlage 2 vindt u de samenvatting van dit onderzoek.

Het waterverhaal raakt meerdere beleidsterreinen

Het thema water gaat over meer dan recreatie en toerisme. Daarom is in juli 2023 een interne werksessie georganiseerd met verschillende wethouders en ambtenaren om vanuit diverse disciplines het met elkaar te hebben over:

- het thema water en regionale ambities om het derde waterverhaal te gaan vertellen;
- de verkenning van het Rijnobservatorium;
- de mogelijke rol van de gemeente Zevenaar.

Een samenvatting van deze sessie is opgenomen in bijlagen 3 en 4. De belangrijkste conclusie is dat Zevenaar een grote broek mag aantrekken in het vertellen van het (derde) waterverhaal en dat (op termijn) een Rijnobservatorium een mogelijk antwoord kan zijn op de manier waarop dat verhaal hier wordt verteld.

Waarom wil de gemeente Zevenaar een actieve rol aannemen in het waterverhaal?

Het thema water(management) leeft. Zowel vanuit de vrijetijdseconomie als in andere beleidsterreinen, zoals klimaatadaptatie, erfgoed en ruimtelijke ordening. Dit speelt zowel lokaal als regionaal. Bij de GMR en de IJsselvallei willen ze aan de slag met het derde waterverhaal. Daarbij is Zevenaar/de Liemers uniek in haar ligging: hier komt de Rijn Nederland binnen, hier ligt het strategische splitsingspunt van Rijn en Waal, hier splitsen de Neder-Rijn en de IJssel zich. Dit is het begin van de Nederlandse Rijndelta, de Kraan van Nederland. Deze unieke ligging heeft gezorgd voor een bijzondere historie, die veelal om beheersing van en omgang met het water draait.

De ligging aan en de omgang met de rivieren heeft Zevenaar gemaakt tot wat het is en heeft Zevenaar een rijke historie gebracht. Het waterverhaal is een mooie kapstok voor ons andere belangrijke toeristisch-recreatief thema: de Romeinen. Ook kunnen we verhalen over bijvoorbeeld de Tachtigjarige Oorlog, het Rampjaar, WO II en de IJsellinie ophangen aan ons waterverhaal. Water is steeds het terugkerende thema waar het om draait. Maar ook met de ruimtelijke opgaven en klimaatverandering is beheersing van het water een zeer actueel thema. Daarnaast is recreatie op en aan het water typerend voor de gemeente Zevenaar. Zevenaar wil daarom sowieso verder met het waterverhaal.

Door in de regio's een actieve rol te pakken, heeft de gemeente Zevenaar meer kans een grote rol te krijgen in en invloed uit te oefenen op het waterverhaal. Het doel van het verder ontwikkelen en uitdragen van het (derde) waterverhaal is om bezoekers en de eigen inwoners hiermee kennis te laten maken. Het draagt bij aan de trots op en identiteit van Zevenaar en de Liemers. Daarnaast maken we hiermee het gebied bekender als bestemming. We zetten ons gebied nog beter op de kaart. Uiteindelijk draagt dit bij aan onze ambities om Zevenaar aantrekkelijker te maken als woon- en vestigingslocatie en om meer werkgelegenheid in de sector te creëren.

Een Rijnobservatorium kan een antwoord zijn op het vertellen van het (derde) waterverhaal

Uit de verkenning komt naar voren dat er potentie is voor een bepaalde vorm van een Rijnobservatorium. Zie bijlage 2 voor de samenvatting van deze verkenning. Het is logisch om in het Rijnobservatorium te vertellen over water. Het waterverhaal lijkt te kunnen zonder Rijnobservatorium, maar het Rijnobservatorium kan niet zonder het waterverhaal. Of dat verhaal dan gaat over de lokale historie (rondom het water), de Kraan van Nederland of zelfs het volledige derde waterverhaal is nog nader te bepalen en van veel factoren afhankelijk.

Daarom is het op dit moment vanzelfsprekend om eerst energie te zetten op een actieve rol binnen het waterverhaal. Zodra daar meer duidelijkheid komt of, wat en waar dit verhaal verteld wordt, dan kan gekeken worden of het Rijnobservatorium een antwoord kan zijn hierin. Door de samenvatting van de verkenning naar een Rijnobservatorium met derden te delen – of het nu gaat om bijvoorbeeld het Nederlands Watermuseum, organisaties binnen de IJsselvallei of mogelijke exploitanten – kunnen we andere partijen vragen hoe zij staan tegenover een Rijnobservatorium en welke rol zij voor Zevenaar en de Liemers hierin zien. Het is namelijk niet (alleen) aan de gemeente Zevenaar of er wel of geen Rijnobservatorium komt en ook de financiering kan niet alleen van de gemeente Zevenaar komen.

Er moet nog heel wat water door de Rijn

Het is een complex speelveld waarin we ons bevinden:

- de reikwijdte, zowel geografisch als inhoudelijk, van het derde waterverhaal moet nader worden bepaald;
- er zijn vele soorten stakeholders mee gemoeid, die al dan niet al 'iets' met het water-/riviervraagstuk doen;
- we hebben te maken met de gunfactor en lobbywerk.

Het hele proces heeft tijd nodig. Er is een mogelijkheid dat het derde waterverhaal landelijk doodloopt. Als Zevenaar willen we graag het waterverhaal vertellen. Lukt het niet met/vanuit de regio('s), dan doen we het lokaal.

Als het (derde) waterverhaal verder vorm krijgt zijn er wellicht meer financiële middelen nodig.

Op dit moment kost het 'alleen' nog maar capaciteit, binden we ons nog niet voor de toekomst en gaan we verder met verkennen. Ook als de gemeente Zevenaar wil dat er een Rijnobservatorium ontwikkeld gaat worden, gaat dit veel capaciteit en geld kosten. Hoeveel kunnen we nu nog niet zeggen. Op dit moment binden we ons echter nog niet voor de toekomst en gaan we verder met verkennen.

Communicatie en vervolgproces

Communicatie naar buiten

Het hele proces om te komen tot het derde waterverhaal is een vorm van bovenregionale participatie. In deze fase gaat het vooral over betrokkenheid van (semi)overheidsinstellingen. Eerst moeten we een gezamenlijk basisverhaal en plan van aanpak hebben. Daarna gaan we verder met een plan voor externe communicatie. De timing hiervan is belangrijk. We gaan de verkenning naar een Rijnobservatorium delen met derden wanneer de gelegenheid zich daarvoor voordoet. We gaan een plan hiervoor bedenken wie dat wanneer met welke partijen gaat doen. We gaan hier nog niet actief mee naar onze inwoners.

Vervolgproces

Een procesbegeleider gaat de regio's GMR en IJsselvallei helpen om te komen tot een gezamenlijk plan van aanpak. We hopen begin 2024 meer zicht te hebben op de te zetten vervolgstappen en de rol van de gemeente Zevenaar daarin. Uiteraard melden wij ons weer als er financiële middelen nodig zijn voor het vervolg. Maar mocht u voor die tijd met ons van gedachten willen wisselen over het (derde) waterverhaal of het Rijnobservatorium, dan kunnen we dat organiseren.

Met vriendelijke groet,
burgemeester en wethouders van Zevenaar,

Danielle Jansen
secretaris

Lucien van Riswijk
burgemeester

Bijlagen

1. INT/23/1185579 Bijlage 1 Het derde waterverhaal van Nederland?
2. INT/23/1185580 Bijlage 2 Extern document Rijnobservatorium Zevenaar
3. INT/23/1185581 Bijlage 3 Intro werksessie 10 juli 2023
4. INT/23/1185582 Bijlage 4 Weergave werksessie 10 juli 2023

Het 3^e waterverhaal van Nederland?

Achtergrondinfo medio 2023, gezien vanuit Zevenaar/Liemers

Colofon

Vivian de Klein - Gemeente Zevenaar

Juni 2023

Inhoudsopgave

Inleiding	3
Eerdere onderzoeken leiden tot het punt, waar we nu staan	4
1. Beleidskader VTE Zevenaar 2023 (met doorkijk naar de Liemers) ..	4
2. Waterbiografie van de Liemers (2020)	6
3. Toeristisch potenties linieverhalen de Liemers (2020).....	7
4. Belevingsgebieden/verhaallijnen Groene Metropoolregio (2022/2023).....	11
5. Belevingsgebieden IJsselvallei + Call tot Action (2022/2023)	13
6. Subsidieaanvraag 'Het derde waterverhaal van Nederland' bij NBTC (2023).....	15
7. Verkenning Rijnobservatorium (2023).....	16

Inleiding

Er spelen diverse ontwikkelingen en processen op verschillende niveaus binnen de Liemers en de regio's om ons heen, die een relatie hebben met het ontwikkelen/vertellen van 'het waterverhaal'.

Nog niet duidelijk of bepaald is wát precies dat 3^e waterverhaal zou moeten/kunnen inhouden.

Noch wat we er precies mee willen bereiken, wat ons doel is.

Noch wie precies 'we' is en wat het geografische gebied zou kunnen/moeten zijn waar het 3^e waterverhaal vooral speelt en wordt verteld/uitgedragen.

Maar dát er kansen en ambities liggen om dit verhaal verder te gaan ontwikkelen, dat is wel duidelijk. Zowel in de Liemers als in de IJsselvallei en de Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen.

En dat het 3^e waterverhaal van de rivieren/rivierdelta vooral gaat over gebruik en beheersing van het water in verleden, heden en toekomst, is ook wel duidelijk.

Het waterverhaal in 3 – samenhangende – delen zou ongeveer kúnnen zijn:

1. Water in het verleden (strijd tegen en met het water + leven van het water): Rijndelta, splitsingspunten van Rijn en Waal en van Nederrijn en IJssel, Waal, Pannerdensch Kanaal, Nederrijn, IJssel, Hanze, IJsselmeer,
2. Water in het heden (leven met en van het water): m.n. huidige natuur en landschap en gebruik van water voor (vrijetijds)economie.
3. Water in de toekomst (strijd om en leven met het water): kennis (edutainment) over omgang met teveel en te weinig water (o.a. klimaatadaptatie).

Dit zou het 'werk'gebied ongeveer kúnnen zijn:

Eerdere onderzoeken leiden tot het punt, waar we nu staan

De – voor de Liemers – belangrijkste bevindingen, conclusies en aanbevelingen uit relevante en actuele onderzoeken en stukken volgen hieronder.

Het gaat daarbij om:

1. Beleidskader VTE Zevenaar 2023 (2019)
2. Waterbiografie van de Liemers (2020)
3. Toeristische potenties linieverhalen de Liemers (2020)
4. Belevingsgebieden/verhaallijnen Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen (2022/2023)
5. Belevingsgebieden IJsselvallei + 'Call to Action' (2022/2023)
6. Verkenning Rijnobservatorium (2023)

1. Beleidskader VTE Zevenaar 2023 (met doorkijk naar de Liemers) (2019)

De toeristisch-recreatieve kernkwaliteiten van Zevenaar en de Liemers zijn:

- **Water:** rivieren, riviernatuur, recreatieplassen, watersport en veel cultuurhistorie, die op één of andere manier is gelinkt aan het water.
- **Landschap en natuur:** in de gemeente is veel bijzondere natuur en landschap waardoor prachtig gewandeld en gefietst kan worden, zoals de uiterwaarden en het Rijnstrangengebied (de ecologische kraamkamer van de Delta).
- **Historie:** er zijn vele verhalen en sporen te vinden van bijvoorbeeld de Romeinen en de Tachtigjarige Oorlog. Ze zijn echter op dit moment nauwelijks beleefbaar.
- **Winkelen:** publiekstrekkingen zoals Ikea, Intratuin en Loods 5 trekken bezoekers van heinde en verre. In ... opent de Fashion Outlet Zevenaar, waar veel mensen op af gaan komen.

Waterbeleving

We stellen voor om de beleving van het water en de rivieren als thema te benutten voor de verdere ontwikkeling van het aanbod en profilering van Zevenaar en de Liemers. Vanuit dit thema kunnen verbindingen gelegd worden met landschap en winkelen. Het idee is bijvoorbeeld dat de bezoekers van de outlet een goed beeld krijgen van de mogelijkheden voor watersport en waterbeleving in de omgeving. Ook kan het thema inspireren tot nieuw onderscheidend aanbod, zoals bijzondere overnachtingsvormen op of aan het water.

Het thema (rivier-)water past uitstekend bij de gemeente Zevenaar. Het verbindt de belangrijke historische, huidige en toekomstige verhalen van de gemeente Zevenaar (zie ook achtergronddocument voor een nadere toelichting op rivierbeleving in verleden, heden en toekomst) *en* watersport en recreëren op en aan het water is een sterk punt van het aanbod. Uit de klankbordgroep en de stakeholderbijeenkomst bleek daarbij dat het thema water op veel enthousiasme en animo kan rekenen.

Water en rivieren in het verleden

- De Romeinen legden hier ook al een dam in de Rijn aan om de loop te beïnvloeden.
- In de 80-jarige oorlog is de Mauritslinie aangelegd: een serie torens langs de Waal. Als verwijzing naar het verleden zijn een aantal van deze torens langs de Waal gerealiseerd.
- Met wisselende methodes en strategieën is een strijd tegen het water geleverd, en dit is zichtbaar in het landschap. Denk aan de Rijnstrangen, dijken, sluizen en gemalen.
- Het water zorgde in allerlei opzichten voor broodwinning. Overstromingen zorgden voor vruchtbaar land. De rivieren trokken bedrijvigheid en industrie aan zoals de steenfabrieken en scheepsbouw.

Water en rivieren in het heden

- Langs de rivieren vinden we aantrekkelijke waterplassen waar watersport, natuurgerichte en sportieve recreatie en natuur de ruimte hebben.
- De Liemers vormt de hoofdwaterkraan van Nederland. Hier splitsen de Rijn en Waal zich. Het centrale deel van de Liemers vormt het begin van de Rijndelta. In de Gelderse Poort vinden we dynamische en bijzondere riviernatuur, zoals de Rijnstrangen.

Water en rivieren in de toekomst

- Het vergroten van de waterveiligheid blijft een centraal thema voor de toekomst. Deze regio is het begin van de Nederlandse Delta. De ingrepen voor klimaatadaptatie (realisatie waterretentie en het rivierklimaatpark) bieden mogelijkheden om hier ook recreatief en toeristisch van te profiteren. Hiermee kan Zevenaar/de Liemers wellicht aanhaken op de verhaallijn 'Nederland Waterland' van het Nederlands Bureau voor Toerisme en Congressen.

Bron: Achtergronddocument Beleidskader Vrijtijdseconomie Zevenaar 2030, p.50

2. Waterbiografie van de Liemers (2020)

10. Beleef de Liemers als waterland

Het water heeft door alle tijdsperiodes heen een vormende, inspirerende en blijvende afdruk achter gelaten in het Liemerse landschap. Dat gaat allereerst om wassend water van de meanderende Rijn en de vele dijk- en oeverwaldoorbraken. De waterveiligheid en de manier waarop de mens zich probeert te wapenen tegen het water is dan een rode draad, en de waterverdeling van de grote rivieren. Het gaat over water als grens; de Romeinse Limes. Ook gaat het over water als transportmogelijkheid voor recreatieve en professionele scheepvaart. Het gaat over de gebruiksmogelijkheden van het water waaronder zwemmen, vissen en aanlegmogelijkheden. Ook speelt grondwater een belangrijke rol in het zichtbare landgebruik en het onzichtbare gebruik, zoals de drinkwatervoorziening. De Liemers is een waar waterland en een waterroute door het gebied kan al deze verhalen zichtbaar maken en verbinden.

Bron: Waterbiografie van De Liemers, Inspiratiedocument, p.58

Om te tonen hoe je het water gebiedsdekkend als leidraad kan gebruiken voor de recreatieve infrastructuur, is een eerste aanzet gemaakt van de routekaart 'Waterland de Liemers'. Deze kaart laat slechts een eerste aanzet zien, maar dat toont al meteen de enorme potentie.

De route verbindt oost met west en noord met zuid. De route overschrijdt grenzen en verbindt gebieden, zelfs landen, met elkaar. Al wandelend en fietsend door het gebied ontrafelt de bezoeker eeuwenlang waterbouwkundige geschiedenis en leert de Liemers als een echt waterland kennen.

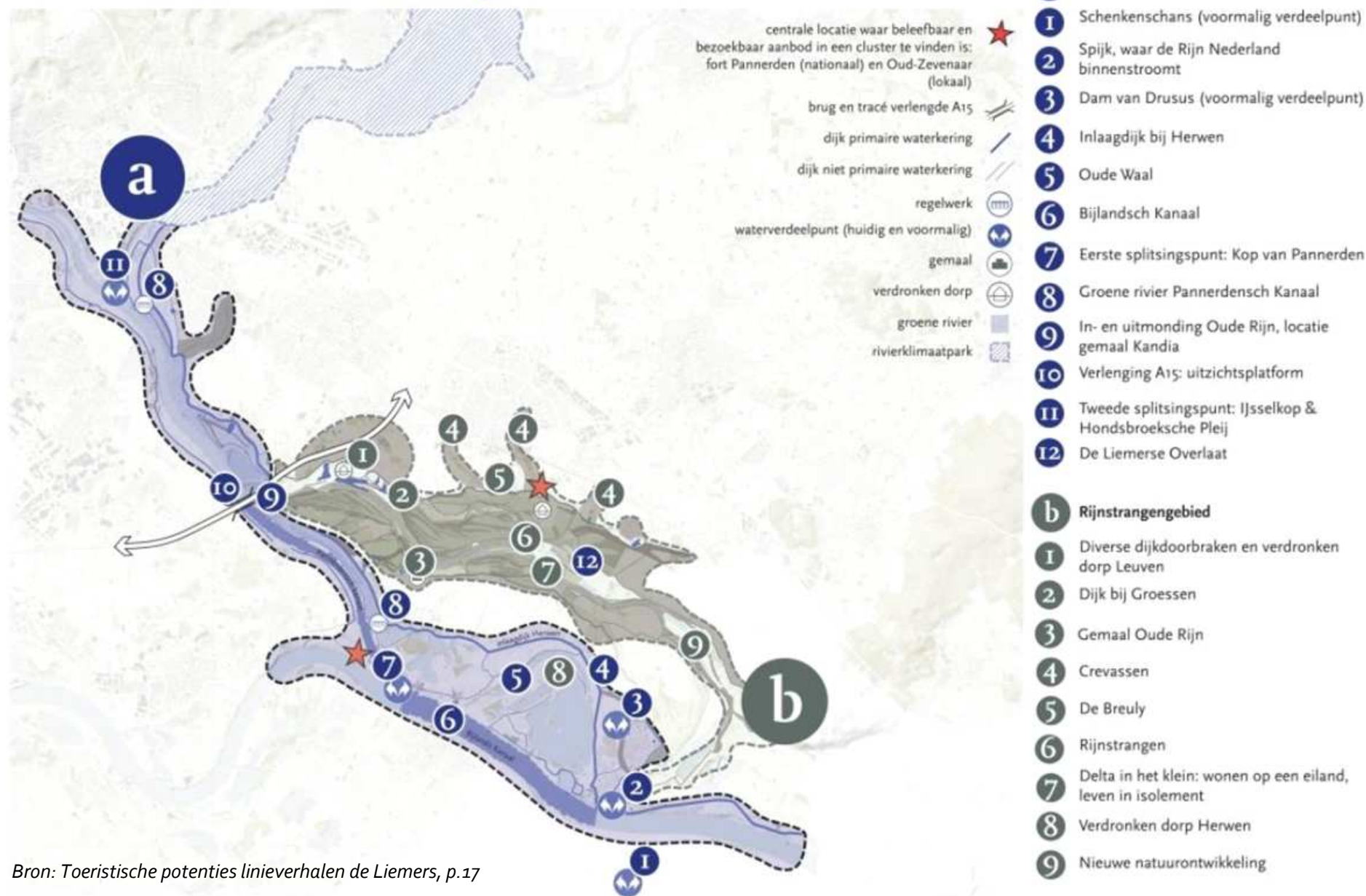
3. Toeristische potenties linieverhalen de Liemers (2020)

In 2020 is een onderzoek uitgevoerd naar de toeristische potenties van m.n. de waterlinies (Romeinse Limes, Mauritslinie, Nieuwe Hollandse Waterlinie, IJssellinie, WO II) in de Liemers, met als onderliggende vragen: Kan de boeiende historie van de Liemers ook interessant zijn voor (potentiële) bezoekers? En op welke manier? Hoe maken we deze verhalen dan beleefbaar?

Het resultaat is een rapport met kaartbeelden waarin toeristisch kansrijke verhalen zijn uitgewerkt, inclusief voorbeelden van producten en diensten, doelgroepen, (marketing)strategie en samenwerkingsvormen.

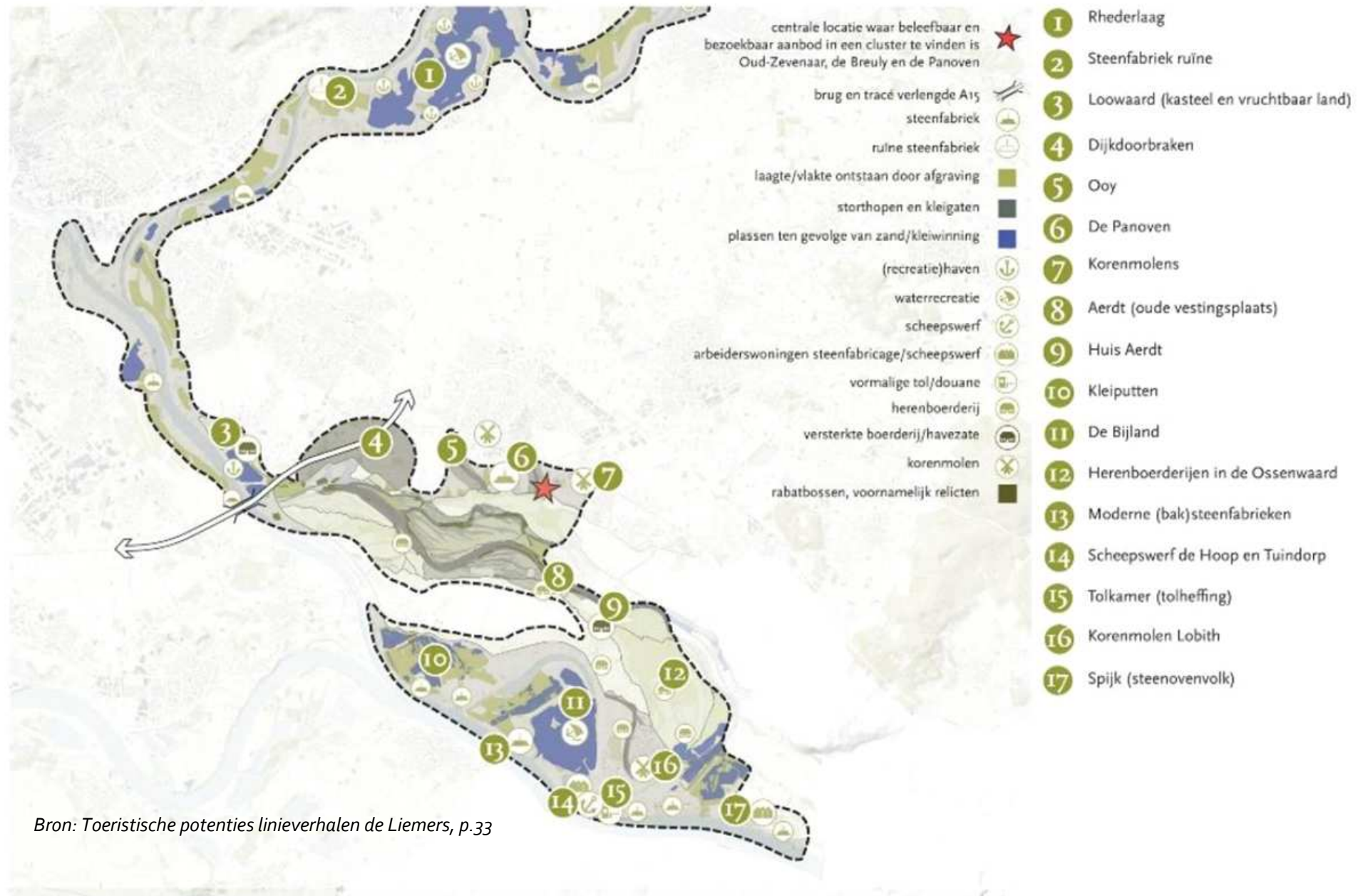
De volgende drie verhaallijnen zijn het meest interessant voor bezoekers en een ondersteuning van de positionering en merkontwikkeling van de Liemers: strijd tegen het water, leven van het water en Romeinse Limes (als onderdeel van de strijd met het water).

Verhaallijnen: strijd tegen het water

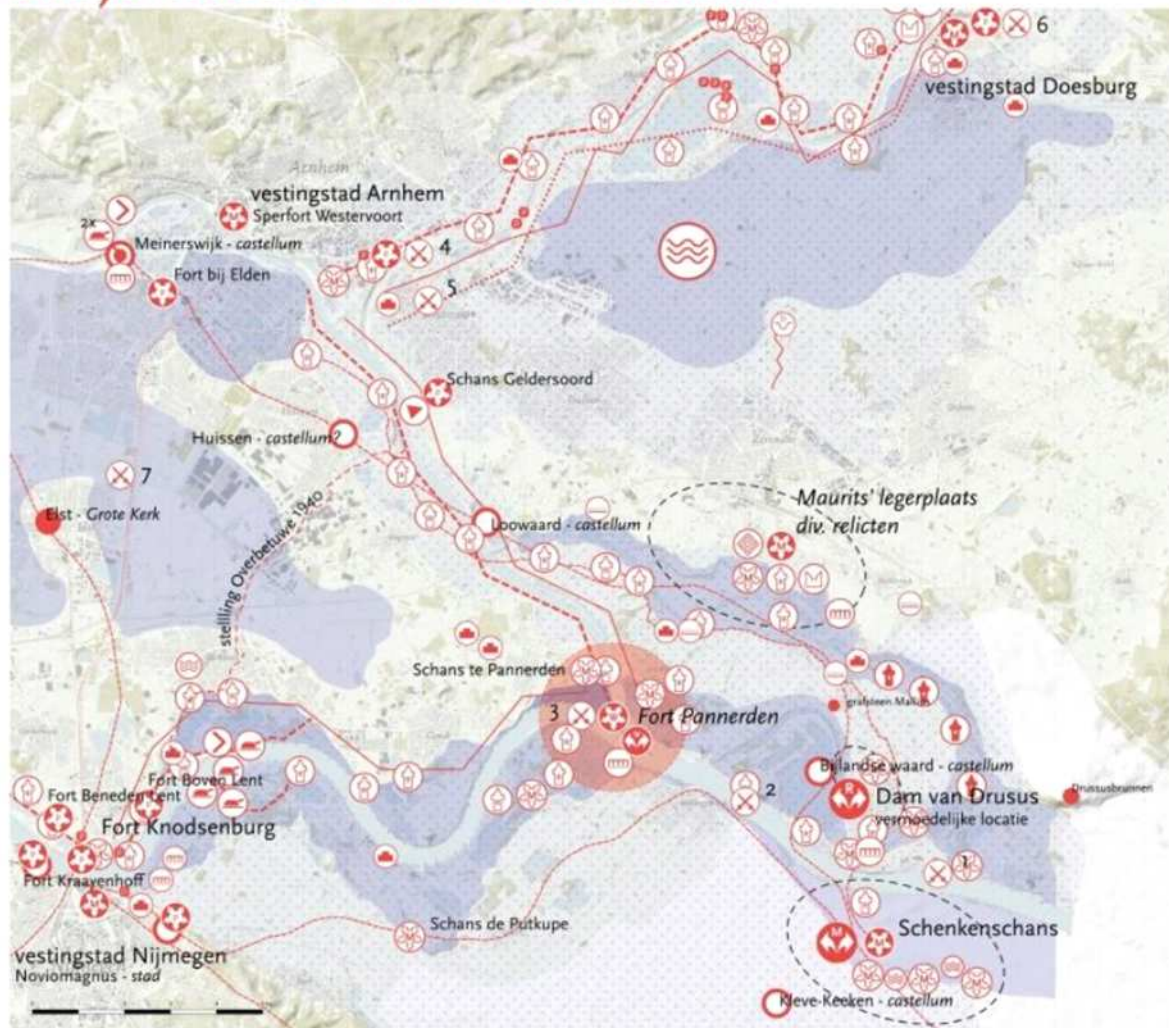
Bron: Toeristische potenties linieverhalen de Liemers, p.17

Verhaallijnen: leven van het water

Bron: Toeristische potenties linieverhalen de Liemers, p.33

Strijd met het water: totaalkaart

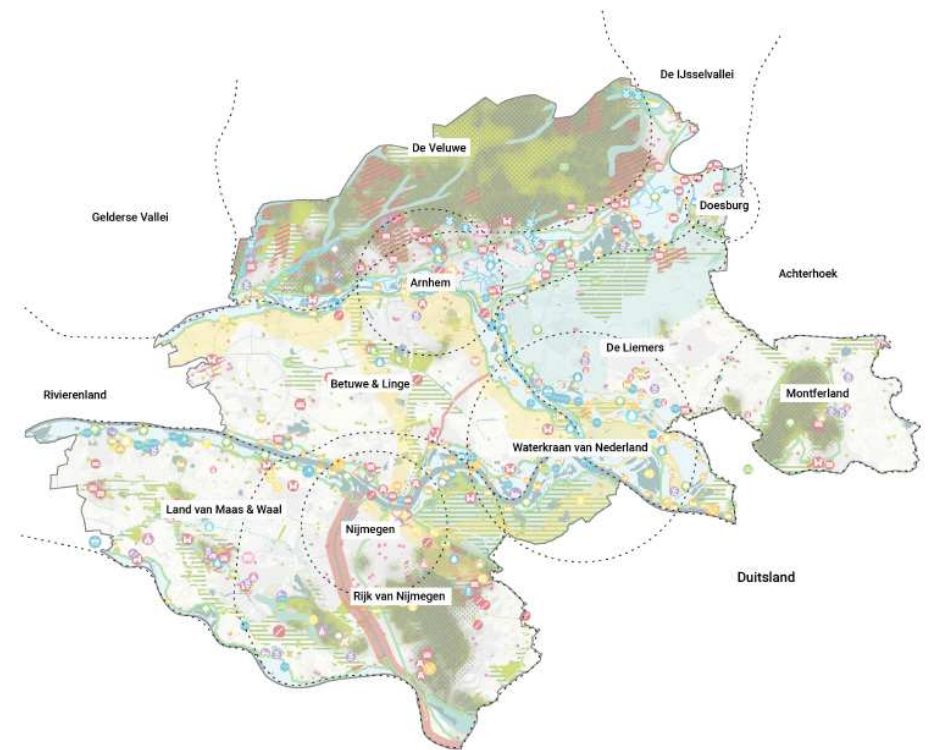
Bron: Toeristische potenties linieverhalen de Liemers, p.51

4. Belevingsgebieden/verhaallijnen Groene Metropoolregio (2022/2023)

In dit rapport Belevingsgebieden regio Arnhem-Nijmegen (opgeleverd in 2022 i.o.v. de GMR en provincie Gelderland) worden kansrijke ontwikkelthema's - al dan niet te vertalen in thematische verhaallijnen – uitgelicht.

De verhaallijnen vormen de basis van wat we de bezoekers en inwoners willen laten zien/beleven in ons gebied.

Een verhaallijn, of storytelling, is een middel of instrument om zaken als erfgoed, natuur en landschap beleefbaar te maken. Verhalen raken mensen en zorgen ervoor dat bezoekers het gebied op een unieke manier beleven. Om het verhaal daadwerkelijk beleefbaar te maken voor toeristen en recreanten is het belangrijk om de verhalen op verschillende plekken, op verschillende momenten en op verschillende manieren concreet te maken. Op deze manier wordt het mogelijk het verhaal op verschillende plekken te beleven en vormt het een verhaallijn. Samenwerking met toeristisch-recreatieve aanbieders, zoals musea, dag- en verblijfsrecreatie en het promoten van de verhalen zijn belangrijke voorwaarden voor succesvolle verhaallijnen.

Bron: Belevingsgebieden De Groene Metropool, p.115

Een van de aanbevelingen vanuit het rapport Belevingsgebieden GMR is:

De Liemers kan in potentie een sterk streekmerk worden. Dit kan het beste vanuit de eigen kwaliteiten en kenmerken; met de vroegere, huidige en toekomstige rivieren als rode draad. '**De Waterkraan van Nederland**' is een zeer interessant verhaal dat - wanneer het beleefbaar wordt gemaakt in situ - veel potentie heeft voor toeristisch-recreatieve gebiedsontwikkeling, maar ook veel breder: Nederland is trots op haar kennis en kunde op het gebied van waterbeheer; maar ondertussen spelen er allerlei nieuwe uitdagingen die gebaat zijn bij plekken waar historisch besef en huidige innovatie beleefbaar worden gemaakt.

Met de Rijn, de Oude Rijn, de IJssel en de Oude IJssel, en met de Rijnstrangen en de Rhederlaag als de mooiste Nederlandse voorbeelden van hoe de grote rivieren vroeger meanderde en het landschap vormde, is de Liemers samen met het direct aangrenzend gebied - de Waal, Millingen aan de Rijn, Fort Pannerden, Kasteel Doornburg, en het begin van de Linge - een essentieel en zeer interessant deel van het totale Nederlandse waterverhaal.

Wij bevelen aan om in dit deel van het werkgebied sterk in te zetten op de ontwikkeling van de storytelling van dit waterverhaal. Dit zou primair in situ moeten zijn; middels landschapsinrichting, thematische fiets- en wandelroutes en nieuwe of herontwikkelde bezienswaardigheden en bezoekerscentra. Het initiatief om een Rijnobservatorium te vestigen zien wij als een zeer belangrijke kans om de belevingswaarde te vergroten.

Montferland ligt relatief geïsoleerd ten opzichte van de rest van het werkgebied, maar is een oude streek met mooi landschap en een rijke geschiedenis dat een zelfstandig toeristisch-recreatieve propositie kan ontwikkelen in nauwe relatie met De Liemers, het waterverhaal zoals hierboven omschreven en de Achterhoek.

Bron: Belevingsgebieden De Groene Metropool, Inventarisatie en analyse van het stamkapitaal van de Regio Arnhem-Nijmegen, p.116

Daarop voortbordurend is binnen de GMR bestuurlijk gekozen om – naast het thema strijdtoneel (voor de Liemers ook een prachtige haak aan water) – het thema water als verhaallijn verder te willen gaan ontwikkelen:

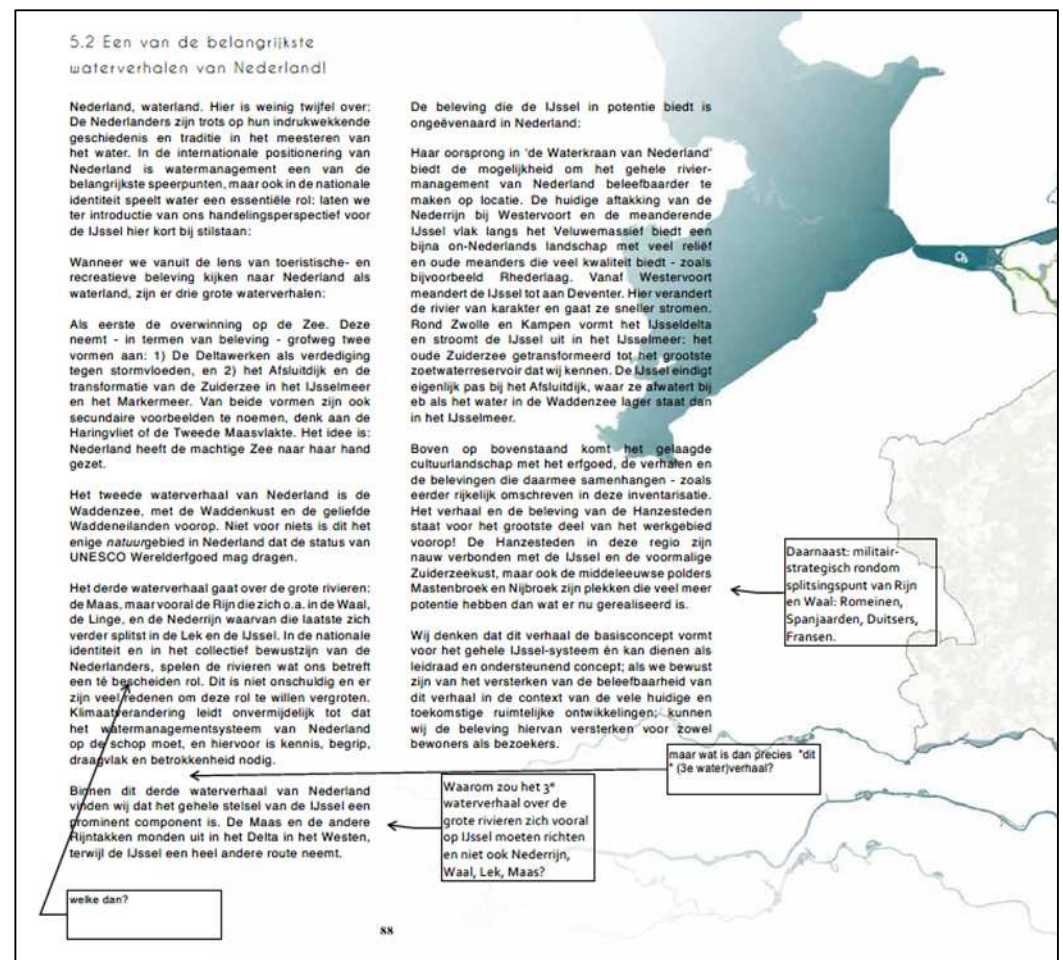
“Het water-thema wordt breed herkend. Wel heeft elke gemeente of subregio een eigen verhaal. Dit gaat ook lang niet altijd over de strijd tegen het water, maar ook over de strijd mét het water en het leven van het water (steenfabrieken, ontzandingen, scheepvaart, landschap, etc). Ook wordt gedacht aan de rivieren als vestigingslocatie (vroeger – zie ook relatie met thema Strijdtoneel – en nu) en de huidige waarde van het water voor de recreant en toerist. Het water is echter ook een zeer actueel thema naar de toekomst toe: teveel of juist tekort aan water. Dit pleit ervoor om de naam van dit thema aan te passen naar bijvoorbeeld *Beheersing van het water* of *Leven met water* (in lijn met het nationale thema).

Wat het ankerpunt van dit verhaal is en waar de grootste ontwikkelkansen zitten, is nog niet helemaal bekend en regionaal verkend. Gaat hier het “derde waterverhaal van Nederland” verteld worden? De bewijslast is er, het is nu aan ons om een ambitie te bepalen en het aanbod zo samen te brengen en verder te ontwikkelen d.m.v. een verhaallijn dat het te beleven valt.”

5. Belevingsgebieden IJsselvallei + Call to Action (2022/2023)

De (voor de Liemers) belangrijkste bevindingen en aanbevelingen uit het rapport Belevingsgebieden IJsselvallei:

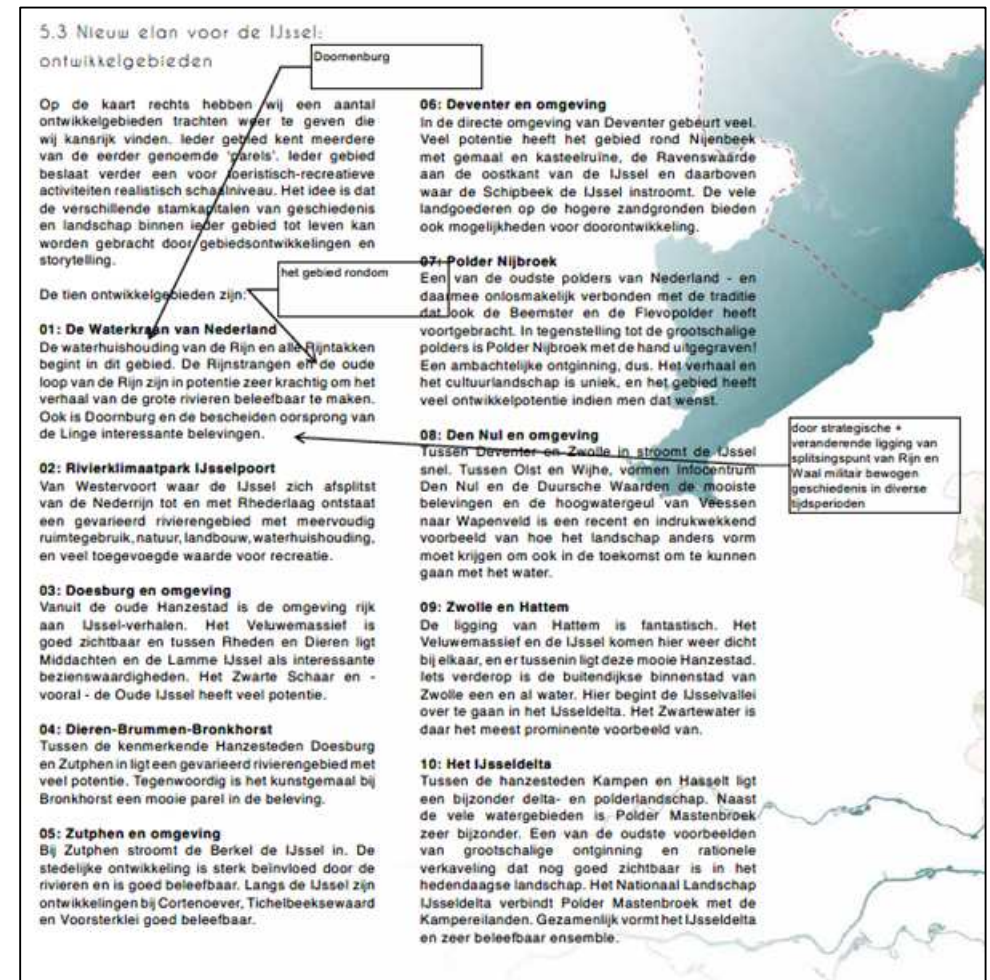

Bron: Belevingsgebieden IJsselvallei, Inventarisatie stamkapitaal (conceptversie 30 augustus 2022), p.88

“De Waterkraan van Nederland” is daarmee te zien als een onderdeel van het 3^e waterverhaal. Net zoals de IJssel en ‘de regenton’ dat zijn.

Zie ook apart de concept Call to Action van mei 2023.

Bron: Belevingsgebieden IJsselvallei, Inventarisatie stamkapitaal (conceptversie 30 augustus 2022), p.90

6. Subsidieaanvraag 'Het derde waterverhaal van Nederland' bij NBTC (2023)

In het kader van bestemmingsmanagement wordt 30 juni door samenwerkende partijen in IJsselvallei en Groene Metropoolregio een subsidieaanvraag ingediend bij het NBTC (Nederlands Bureau voor Toerisme en Congressen) om ondersteuning te krijgen bij het proces om het 3^e waterverhaal verder te ontwikkelen.

Doel is – waarschijnlijk – om te komen tot inzicht, overzicht en samenwerking in het speelveld rondom het 3^e waterverhaal en om te komen tot een gezamenlijk narratief: wat is de basis van het 3^e waterverhaal, welke partijen spelen daar welke rol in, welke haakjes kan je ophangen aan deze basis kapstok en wat zijn (potentieel te ontwikkelen) plekken om het verhaal of delen ervan te vertellen?

7. Verkenning Rijnobservatorium (2023)

Stukje uit concept extern document:

DE KRAAN VAN NEDERLAND

WAAROM DE LIEMERS ZO BELANGRIJK IS VOOR ONS LAND

Water en de beheersing ervan is een belangrijk onderdeel van de identiteit van Nederlanders: al sinds jaar en dag bepaalt en vormt water ons leven en handelen. Ook internationaal staat ons land bekend om het watermanagement. Iedereen in Nederland kent de Deltawerken, de Afsluitdijk en de Waddenzee: wij Nederlanders hebben de zee naar onze hand gezet.

Het derde grote waterverhaal is echter nog onbekend: over het leven in de (Rijn)delta, tussen de grote rivieren, waar de beheersing van water altijd aandacht heeft gevraagd. Nergens in Nederland is dit complete verhaal te beleven en ervaren. De gemiddelde Nederlander komt vaak niet verder dan dat de Rijn bij Lobith het land binnenkomt, wat feitelijk niet klopt (want de Rijn komt bij Spijk het land binnen). Men weet niet dat in de (omgeving van de) Liemers het strategische splitsingspunt van Rijn en Waal is, dat in de loop van de eeuwen bovendien is verplaatst. De keuzes die in de Liemers gemaakt

worden, hebben invloed op de gehele waterhuishouding van Nederland. Dat was niet alleen in het verleden zo, maar ook nu en in de toekomst. Want klimaatverandering heeft gevolgen voor het watermanagement van Nederland. Kennis bij de burger over dit thema is belangrijk voor het draagvlak dat nodig is bij veranderingen en lastige keuzes.

Er zijn kansen om aan zo'n verhaal een toeristisch-recreatieve invulling te geven in de Liemers. Elders in het land zien we dat de consument interesse heeft in het thema water en de beheersing ervan. In de Liemers zijn bovendien verhalen over de Romeinen, de Tachtigjarige Oorlog, de Hollandse Waterlinie, de Tweede Wereldoorlog, de IJssellinie... Maar ook over het gebruik van water in het dagelijkse leven van de inwoners. Deze thema's zijn te koppelen aan de verhalen over de vorming van het landschap door water, en specifiek gebruiken beheersing daarvan. Als voorlopige werktitel gebruiken we het Rijnobservatorium.

Bron: Het Rijnobservatorium, een nieuwe trekker in de Liemers over het derde grote waterverhaal?, p.2

Zie verder apart extern document (ca. 2^e week juni beschikbaar).

EEN NIEUWE TREKKER IN DE
LIEMERS OVER HET DERDE GROTE
WATERVERHAAL?

HET RIJN OBSERVATORIUM

DE KRAAN VAN NEDERLAND

WAAROM DE LIEMERS ZO BELANGRIJK IS VOOR ONS LAND

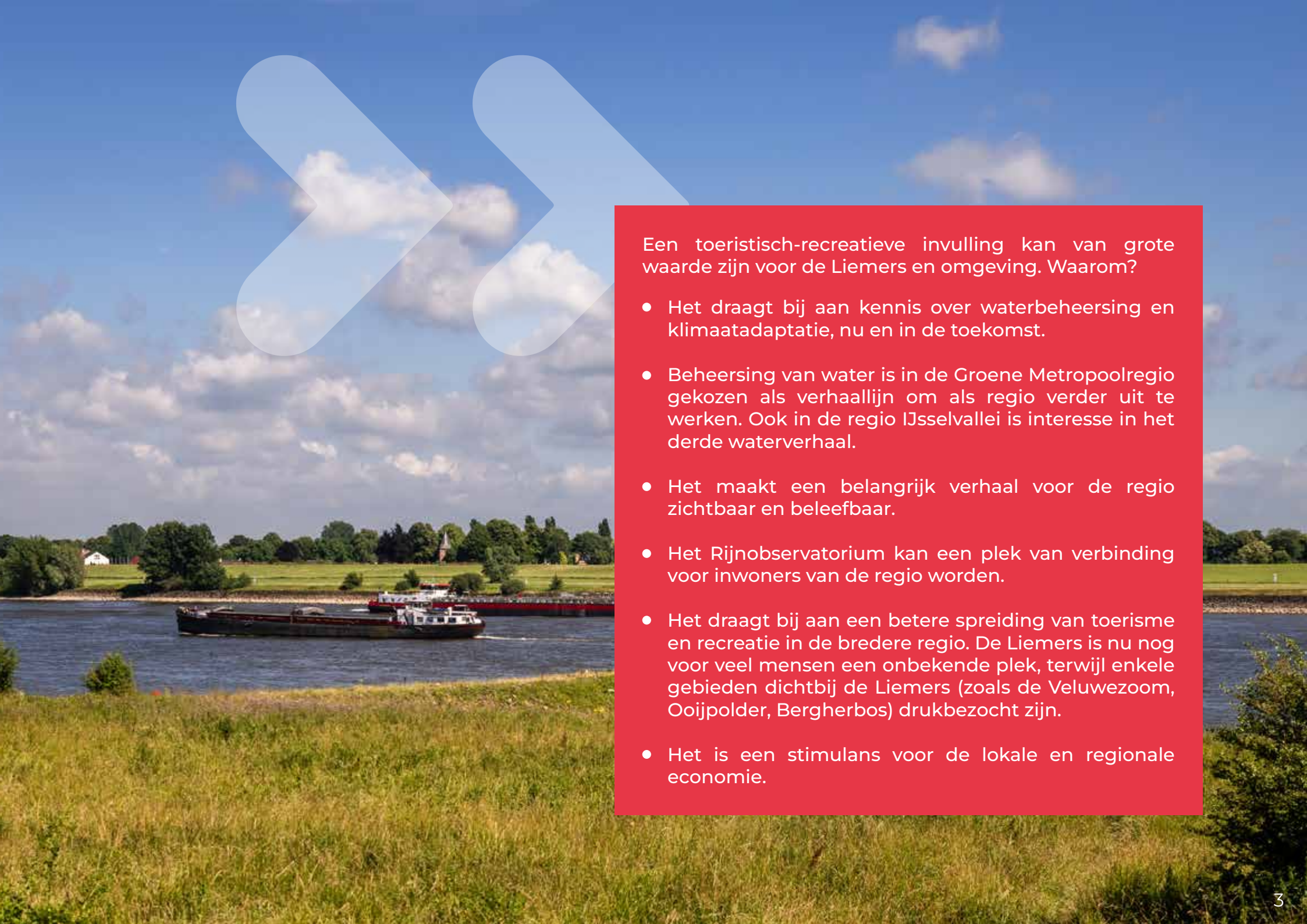
Water en de beheersing ervan is een belangrijk onderdeel van de identiteit van Nederlanders: al sinds jaar en dag bepaalt en vormt water ons leven en handelen. Ook internationaal staat ons land bekend om het watermanagement. Iedereen in Nederland kent de Deltawerken, de Afsluitdijk en de Waddenzee: wij Nederlanders hebben de zee naar onze hand gezet.

Het derde grote waterverhaal is echter nog relatief onbekend: over het leven in de (Rijn)delta, tussen de grote rivieren, waar de beheersing van water altijd aandacht heeft gevraagd. Nergens in Nederland is dit complete verhaal te beleven en ervaren. De gemiddelde Nederlander komt vaak niet verder dan dat de Rijn bij Lobith het land binnenkomt, wat feitelijk niet klopt (want de Rijn komt bij Spijk het land binnen). Men weet niet dat in de (omgeving van de) Liemers het strategische splitsingspunt van Rijn en Waal is, dat in de loop van de eeuwen bovendien is verplaatst. De keuzes die in de Liemers

gemaakt worden, hebben invloed op de gehele waterhuishouding van Nederland. Dat was niet alleen in het verleden zo, maar ook nu en in de toekomst. Want klimaatverandering heeft gevolgen voor het watermanagement van Nederland. Kennis bij de burger over dit thema is belangrijk voor het draagvlak dat nodig is bij veranderingen en lastige keuzes.

Er zijn kansen om aan zo'n verhaal een toeristisch-recreatieve invulling te geven in de Liemers. Elders in het land zien we dat de consument interesse heeft in het thema water en de beheersing ervan. In de Liemers zijn bovendien verhalen over de Romeinen, de Tachtigjarige Oorlog, de Hollandse Waterlinie, de Tweede Wereldoorlog, de IJssellinie... Maar ook over het gebruik van water in het dagelijkse leven van de inwoners. Deze thema's zijn te koppelen aan de verhalen over de vorming van het landschap door water, en specifiek gebruik en beheersing daarvan. Als voorlopige werktitel gebruiken we het Rijnobservatorium.

Een toeristisch-recreatieve invulling kan van grote waarde zijn voor de Liemers en omgeving. Waarom?

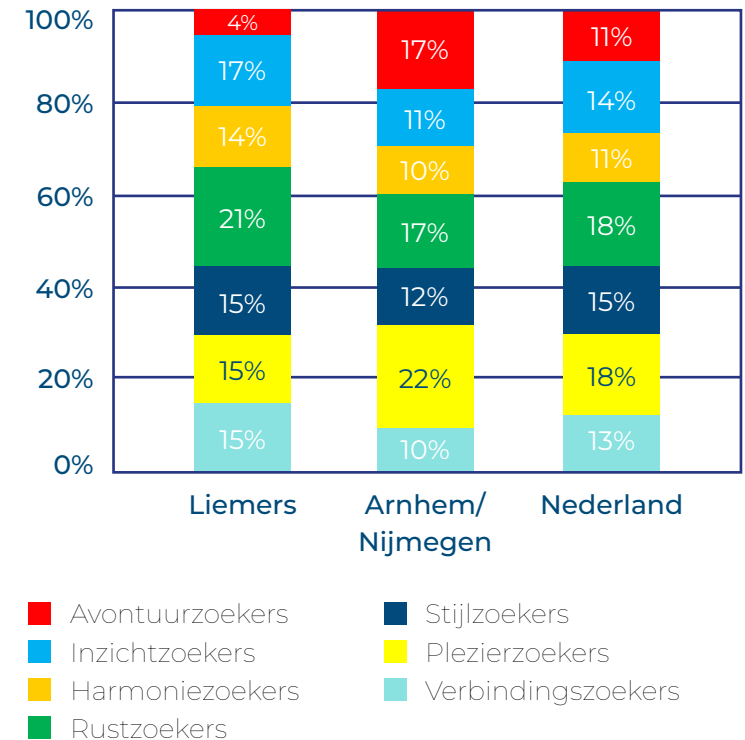
- Het draagt bij aan kennis over waterbeheersing en klimaatadaptatie, nu en in de toekomst.
- Beheersing van water is in de Groene Metropoolregio gekozen als verhaallijn om als regio verder uit te werken. Ook in de regio IJsselvallei is interesse in het derde waterverhaal.
- Het maakt een belangrijk verhaal voor de regio zichtbaar en beleefbaar.
- Het Rijnobservatorium kan een plek van verbinding voor inwoners van de regio worden.
- Het draagt bij aan een betere spreiding van toerisme en recreatie in de bredere regio. De Liemers is nu nog voor veel mensen een onbekende plek, terwijl enkele gebieden dichtbij de Liemers (zoals de Veluwezoom, Ooijpolder, Bergherbos) drukbezocht zijn.
- Het is een stimulans voor de lokale en regionale economie.

HET VERHAAL IS BOEIEND EN INTERESSANT VOOR EEN BREED PUBLIEK

Het verhaal van de Liemers als kraan van Nederland is in principe voor iedere burger belangrijk. We vertellen het verhaal dus voor iedereen. Maar bij het ontwikkelen van een bijzondere plek over dit verhaal is het wel belangrijk om gerichte keuzes te maken in wie je wil bereiken. Mensen hebben namelijk verschillende verwachtingen, motieven en wensen als het gaat om de activiteiten die zij in hun vrije tijd ondernemen ofwel mensen hebben verschillende leefstijlen.

In de Liemers wonen, vergeleken met de rest van Nederland, relatief veel mensen met de leefstijlen harmoniezoeker, verbindingszoeker, rustzoeker en inzichtzoeker. Ook het huidige verblijfsaanbod sluit op deze leefstijlen aan. Dit zijn mensen die er iets vaker in een gezelschap op uit trekken en het belangrijk vinden dat de gehele groep het naar de zin heeft. Maar allemaal hebben ze hun eigen voorkeuren: de één zoekt iets voor de kinderen, de ander wil graag iets meer leren over bijvoorbeeld de geschiedenis van de streek, en weer de ander trekt graag ook de natuur in. Met het Rijnobservatorium zijn er kansen om zowel op de inwoner van de regio als verblijfsgasten in te spelen.

Het verhaal van de Liemers als kraan van Nederland heeft ook waarde voor scholen in de regio die hun leerlingen meer willen bijbrengen over waterbeheersing, klimaatadaptatie en de bewogen regionale geschiedenis. Daarmee heeft het Rijnobservatorium voor vele doelgroepen toegevoegde waarde.

HOE GAAT HET CONCEPT ERUIT ZIEN, WELKE VOORZIENINGEN MOGEN WE VERWACHTEN?

De Liemers is een gebied dat aantrekkelijk is voor de gast die wil wandelen of fietsen, die voor waterrecreatie komt, die geniet van unieke natuur en cultuurhistorie, die ruimte of verdieping zoekt. De Rijn speelt al eeuwen een grootse rol in de vorming van het landschap en in het leven van de mensen. Als een bezoeker op de kade bij Tolkamer staat, ervaart hij of zij de kracht van de Rijn nog steeds.

Bij de grootsheid van het gebied past daarom een concept dat ook groots aanvoelt. Dat bereiken we door een aansprekende vormgeving. Een bijzondere uitkijktoren, waar de bezoeker laagdrempelig via moderne technieken de historie, het heden en de toekomst van het gebied en de Rijn kan ervaren. Die verhalen moeten de bezoeker in staat stellen het gebied beter te begrijpen. De toren wordt circulair gebouwd.

Het moet tevens een plek worden die binnen en buiten aan elkaar verbindt. Waarbij de plek zelf een groots uitzicht over het stromingsgebied van de Rijn, de Oude Rijn en de Liemers biedt, maar ook waar mensen elkaar kunnen ontmoeten, waar kinderen kunnen spelen en leren. Waar mensen tijdens een wandel- of fietstocht stoppen óf waar mensen hun wandeltocht, fietstocht of rondleiding starten. Of waar bedrijven hun teamdag houden.

Naast een soort uitkijktoren voorzien we:

- Een aantrekkelijke horecavestiging (met de exploitant als beheerder van het Rijnobservatorium)
- Een klein informatiecentrum.
- Een natuurspeeltuin, activiteiten voor de groepsmarkt, een vergaderzaal en/of een klein openluchttheater.

Aan deze plek koppelen we tevens een toeristisch informatiepunt. Deze helpt de bezoeker verder op weg om de Liemers te verkennen: met de fiets, te voet of met de auto.

Met dit concept sluiten we zoveel mogelijk aan

oplopende initiatieven. Zoals dat van de Groene Metropoolregio en de regio IJsselvallei, die het waterverhaal (waaronder de waterkraan) van Nederland als belangrijk ontwikkelthema voor de regio zien. Met bestaande plekken zowel regionaal als landelijk, zoals het Liemers Museum, Fort Pannerden, De Bastei, het Nederlands Watermuseum en Infocentrum IJssel Den Nul, werkt het Rijnobservatorium graag samen. Waar zij meer op museale wijze verdieping van de thema's bieden (en nog meer gaan laten zien), wordt het Rijnobservatorium meer een attractie waar de thema's ter plaatse, op een bijzondere plek, te beleven zijn.

UIT KIJKTOREN

Op diverse plekken in binnen- en buitenland zijn uitkijktorens of boomkroonpaden gerealiseerd in de afgelopen jaren. Die zijn soms betrekkelijk eenvoudig, soms state-of-the-art. Met een slim ontwerp krijgen bezoekers, onderweg naar de top, allerlei verhalen over het verleden, heden en de toekomst van de Rijn en het gebied mee terwijl zij op deze locaties uitkijken. De toren moet onderhoudsarm en circulair gebouwd worden.

De horeca past bij het concept en de locatie. Een locatie en concept direct aan de Rijn zal daarom een ander karakter hebben dan een locatie iets verder weg van de Rijn. De horeca zal laagdrempelig zijn en een ruime openstelling bieden, zeker in het toeristisch-recreatieve seizoen.

HORECA

INFORMATIECENTRUM/ INFOPUNT

In de horeca voorzien we een klein informatiecentrum en een toeristisch informatiepunt. Hier kunnen bezoekers meer verdieping vinden op de thema's die op/in de toren belicht worden en is informatie te vinden over het Gelders Eiland, de Liemers, de regio Arnhem-Nijmegen en de regio IJsselvallei. Qua look en feel sluit het aan bij Toerisme Veluwe Arnhem-Nijmegen (TVAN).

NATUURSPEELTUIN

Het Rijnobservatorium zoekt nadrukkelijk de verbinding met de inwoner van de Liemers. Het moet een plek worden waar inwoners graag naar toe gaan. Een natuurspeeltuin geeft de gezinnen uit de regio een leuke plek om te spelen en te genieten. In het kleine openluchttheater kunnen leuke voorstellingen worden georganiseerd.

OP WELKE LOCATIE ZIEN WE DIT VOOR ONS?

Hoewel het Rijnobservatorium slechts een werktitel is, is zicht op de Rijn een voorwaarde om de grootsheid van en de verhalen over de Kraan van Nederland en/of de grote rivieren goed te kunnen ervaren. Idealiter voldoet een toekomstige locatie voor het Rijnobservatorium aan de volgende voorwaarden:

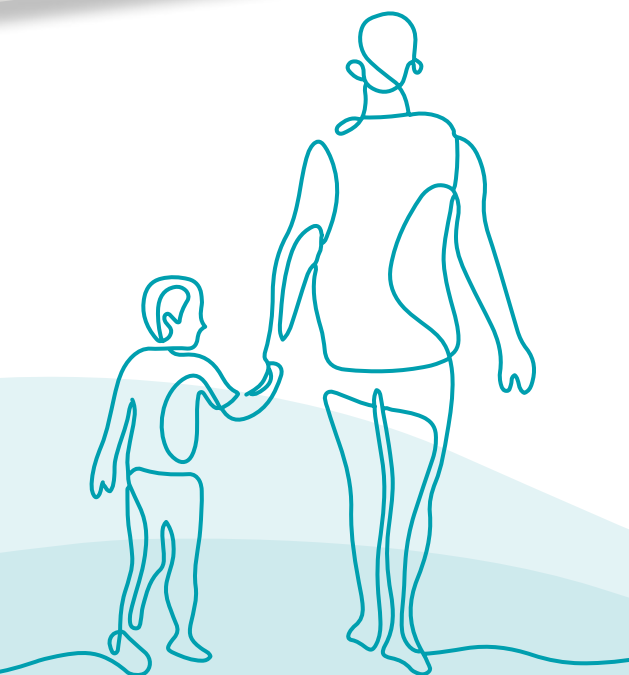
- Goede bereikbaarheid;
- Voldoende parkeergelegenheid;
- Gunstige fysieke mogelijkheden (grond, gebouw etc.);
- Goed inpasbaar;
- Aansluiting op verblijfs- en dagrecreatief aanbod, routes, horeca;
- Aansluiting op cultuurhistorie, natuur en landschap.

Diverse locaties zijn tijdens het onderzoek de revue gepasseerd, die ieder specifieke kwaliteiten hebben. Voorlopig wordt aan drie locaties gedacht, namelijk:

- 1 De Swaenebloem
- 2 Carvium Novum
- 3 Scheepswerf De Hoop

Het concept kan op alle drie locaties een belangrijke impuls geven aan de ontwikkeling van het gebied. Eerst moet bepaald worden waar het verhaal over de grote rivieren in de regio het beste verteld kan worden, als dit in de gemeente Zevenaar is, dan zal de gemeente in gesprek gaan met de grondeigenaren om te bezien waar het concept kan 'landen'.

Wat al wel duidelijk is: bij elk van deze locaties moet het Rijnobservatorium een verbindende plek te midden van alle trekkers in de (brede) regio worden. Op de volgende pagina is op die verbindende rol ingegaan. Daar zijn de potentiële locaties van het Rijnobservatorium te zien te midden van alle bovenregionale trekkers en belangrijkste aanbieders die thematisch of conceptueel sterke raakvlakken hebben met het Rijnobservatorium.

Nederlands Watermuseum

Posbank

Posbank/Nationaal Park Veluwezoom

Liemers Museum

Oud-Zevenaar

Bergherbos

Landerij de Park

De Bastei

Ooijpolder

De Bastei

Nijmegen

Fort Pannerden

Ooijpolder

Klompenwaard

Fort Pannerden

Millingerwaard

Rijnstrangen

Schenkenschanz

Liemers Museum

Oud-Zevenaar

Zevenaar

Bergherbos

Millingerwaard

Schenkenschanz

OP WELK **DRAAGVLAK** KAN HET **PLAN** AL REKENEN EN WAT IS ER NOG VOOR NODIG?

In de afgelopen maanden zijn vele gesprekken gevoerd met stakeholders om de mogelijkheden voor het Rijnobservatorium te inventariseren. Hieruit kwam duidelijk naar voren dat de rol van de Liemers als Kraan van Nederland meer aandacht verdient en op meerdere manieren meerwaarde kan hebben voor de regio.

Wel is meegegeven dat krachtig ondernemerschap een belangrijke voorwaarde is om de invulling ook op de langere termijn meerwaarde te laten behouden. Om die reden doet de gemeente Zevenaar een open uitnodiging uitgaan naar enthousiaste (horeca-)ondernemers die het idee van het Rijnobservatorium omarmen. Die het zien zitten om samen met een groep stakeholders aan de slag te gaan om een iconische plek in de Liemers te creëren.

In de komende periode willen we in regionaal verband in gesprek om het verhaal dat bij het Rijnobservatorium verteld wordt verdere invulling te geven. Uitgangspunt is om samen met partners het verhaal van het Rijnobservatorium verder te laden, zodat de verbinding van deze plek met de bevolking in de regio en toeristisch-recreatieve aanbieders in de regio optimaal is. Hiermee kan deels invulling gegeven worden aan de ambities van de Groene Metropoolregio en de regio IJsselvallei.

HOE ZOU HET RIJNOBSERVATORIUM GEORGANISEERD KUNNEN WORDEN?

Hoe het Rijnobservatorium uiteindelijk wordt georganiseerd hangt mede af van de partijen die zich committeren. Het advies is om de verhalen over de Liemers als Kraan van Nederland (en het belang hiervan voor Nederland) te borgen in een stichting. De stichting zet zich in om de verhalen over het verleden, het heden en de toekomst in samenspraak met stakeholders te ontsluiten, het Rijnobservatorium in stand te houden en om de verbinding met de regio te onderhouden.

Over de dagelijkse gang van zaken maakt de stichting afspraken met de ondernemer(s) die de horeca- en toeristisch-recreatieve exploitatie gaat/gaan uitbaten. Samenwerking met partners op het gebied van toeristische informatievoorziening is hierbij vanzelfsprekend.

WAT GAAT HET RIJNOBSERVATORIUM KOSTEN?

In feite zijn er met de beoogde organisatievorm twee exploitaties: een commerciële exploitatie voor de horeca en een exploitatie van een stichting voor de uitkijktoren, het infocentrum en de natuurspeeltuin. Nog veel is bovendien onzeker, waardoor een zeer concrete exploitatie- en investeringsbegroting nog niet op te stellen is.

Op basis van ervaringen elders in Nederland en marktontwikkelingen is wel een indicatie van de haalbaarheid te geven. Adviesbureau Ginder schat de haalbaarheid van de horeca gunstig in. Met goed ondernemerschap, veel creativiteit en een sterk totaalconcept zien we hier mooie kansen. Zeker als de uitstraling van de horeca toegankelijk is en de kaart en openingstijden passend bij het totaalconcept en de locatie.

De haalbaarheid van de exploitatie van de stichting is van diverse factoren afhankelijk, maar met name van het aantal bezoekers

dat de uitkijktoren gaat trekken. De kansen voor zo'n toren zijn, als deze uniek en spectaculair is, goed. Elders in het land zien we dat uitkijktorens op gunstige locaties enkele tienduizenden bezoekers per jaar trekken. Iedere bezoeker betaalt circa € 2,- tot € 4,50 voor een bezoek, dus de entreebaten kunnen substantieel zijn. Daarmee zullen de onderhoudskosten (op korte en langere termijn), programmeringskosten en financiële lasten (in het geval van een bancaire lening) gedekt moeten worden. Veel hangt echter ook af van het verblijfstoerisme in de Liemers. Een grootschalige (door-)ontwikkeling in de regio die veel gasten trekt voor kort verblijf vergroot het potentieel voor zo'n toren.

Uiteraard zijn er ook initiële investeringen, die mede afhankelijk zijn van de locatie, het aantal vierkante meters, het materiaalgebruik en de hoogte van de toren. Voorlopig schatten we de kosten voor een toren die een unieke ervaring biedt in op circa € 1,5 tot € 2,5 miljoen.

HOE NU VERDER?

ER ZIJN NOG ONGEVEER **VIJF** FASEN TE
DOORLOPEN, NAMELIJK:

3

GEBIEDSPLAN OPSTELLEN

4

De doorlooptijd voor fase 1 tot en met 4 is voorlopig ingeschat op drieënhalf tot vier jaar, tot uiterlijk medio 2027.

1

VERDER WERKEN
AAN **DRAAGVLAK**

2

KOPGROEP FORMEREN, **LOCATIE** KIEZEN
EN **CONCEPT** VERDER UITWERKEN

MASTERPLAN OPSTELLEN

5

REALISATIEFASE

COLOFON

Dit document is opgesteld in opdracht van de gemeente Zevenaar.

De meeste foto's zijn aangeleverd door de gemeente Zevenaar. Er is gebruik gemaakt van foto's van Rijkswaterstaat (op pagina 2), Milou Ankoné (op pagina 10/11) en Windkracht20 (op pagina's 1, 3, 4, 5, 8, 13, 14 en 16). De andere foto's in dit document zijn louter ter inspiratie. Desgewenst is er een bronnenlijst beschikbaar die opgevraagd kan worden via Ginder.

Concept en advies:
Ginder

Ontwerp:
Studio Meesterwerk

juni 2023

3e Waterverhaal + Rijnobservatorium

Interne werksessie
10 juli 2023

Doelen + beoogd resultaat

ZEVENAAR

- Deelnemers meenemen in de beide processen
- Ophalen van ideeën en kansen
- Zicht krijgen op meest kansrijke aanpak voor Zevenaar

Programma

ZEVENAAR

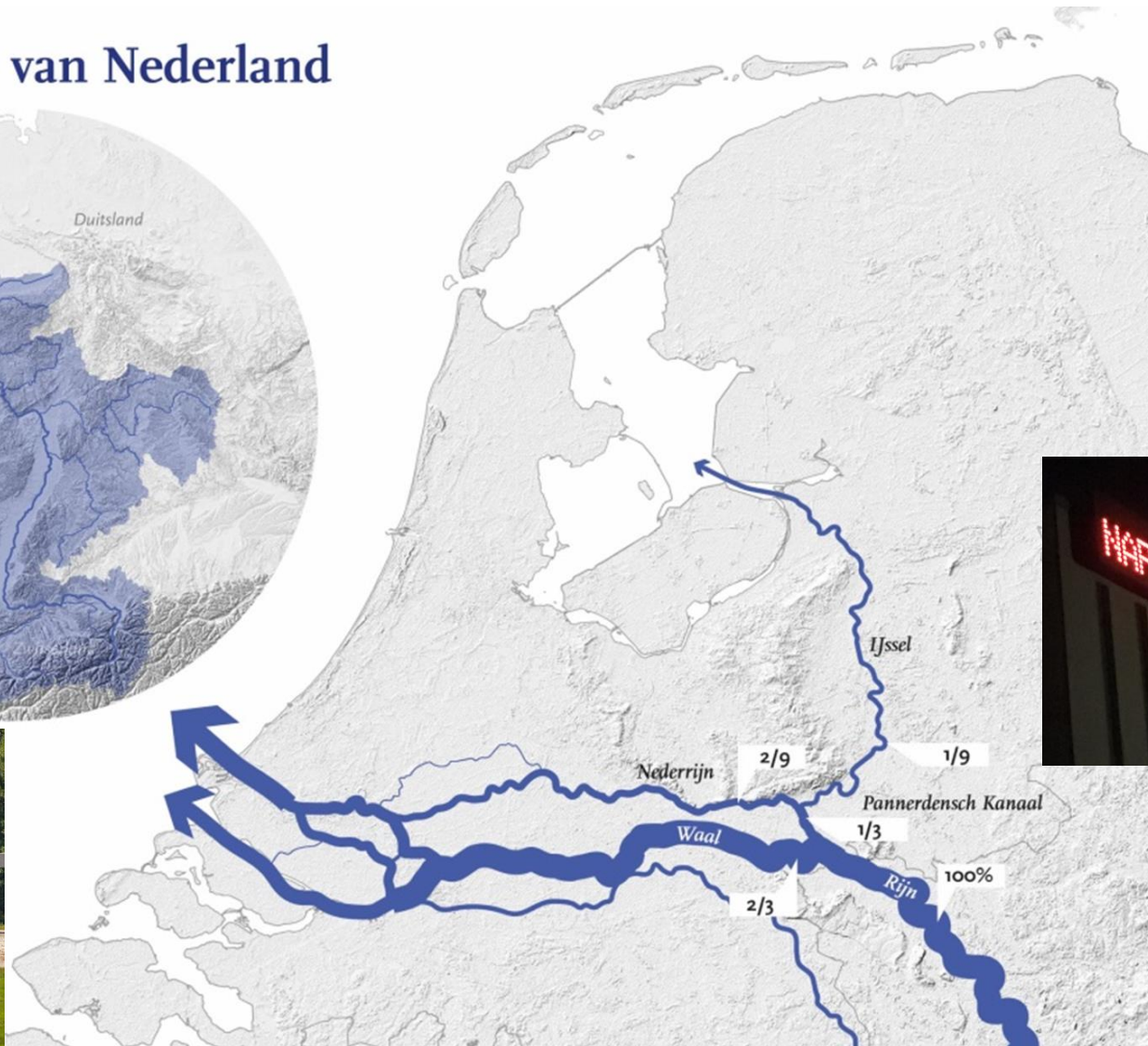
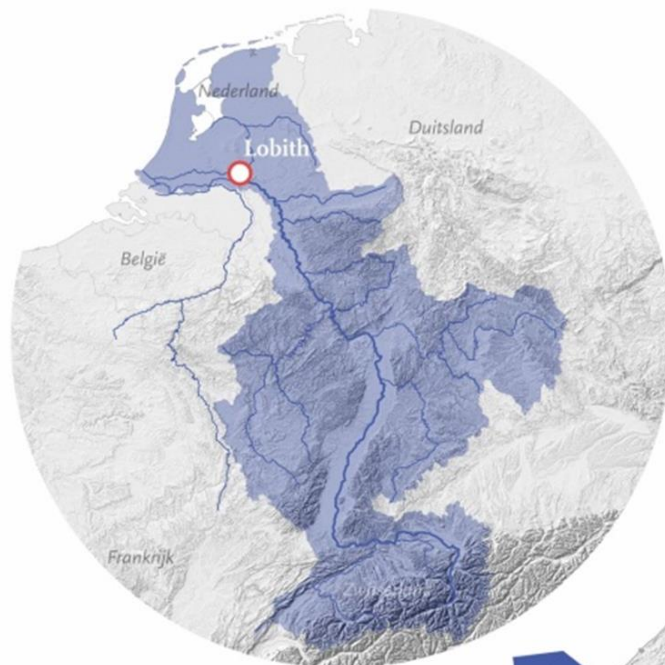
- Opening (5 min)
- Presentatie + 1^e reactie (20 min)
- Kansen/verbanden + inhoud verhaal (45 min)
- Pauze (15 min)
- Ambities (30 min)
- Wat is nodig? (45 min)
- Plenaire terugkoppeling (10 min)
- Afsluiting (5 min)

3^e Waterverhaal + verkenning Rijnobservatorium

- 2 met elkaar vervlochten onderwerpen met ieder een eigen proces
- Relatie met diverse werkvelden:
 - Toerisme & recreatie
 - Cultuurhistorie/erfgoed
 - Water: pret, gebruik, beheersing, veiligheid, bescherming
 - Klimaatadaptatie
 - Natuur & landschap
 - Ruimtelijke ontwikkeling en ordening

De Liemers: waterkraan van NL

Verdeelkraan van Nederland

De 3 waterverhalen van Nederland

- Nederland waterland: watermanagement + nationale identiteit.
- 1^e waterverhaal: Nederlandse bedwinging van de zee.
- 2^e waterverhaal: beleven van getijden van de Waddenzee.
- 3^e waterverhaal: leven in de (Rijn)delta, tussen de grote rivieren:
 - gaat over gebruik en beheersing van het water in verleden, heden en toekomst.
 - strijd tegen, strijd om, strijd met en leven met en van het water.

Aanloop naar dit punt (1)

- Beleidskader VTE Zevenaar (2019):
 - water als toeristisch-recreatieve kernkwaliteit;
 - water en rivieren in verleden, heden en toekomst.
- Waterbiografie van de Liemers (2020):
 - T&R: beleef de Liemers als waterland.
- Toeristische potenties (water)linieverhalen de Liemers (2020):
 - strijd tegen het water;
 - leven van het water;
 - Romeinse limes (w.o. strijd met water)

Aanloop naar dit punt (2)

- Belevingsgebieden IJsselvallei (2019-2023):
 - geen belevingsgebieden, maar IJssel als geheel riviersysteem;
 - 3^e waterverhaal van Nederland;
 - van kraan tot regenton.
- Belevingsgebieden GMR (2021-2023):
 - te divers voor belevingsgebieden, maar 6 kansrijke ontwikkelthema's, w.o. "Beteugeling van het water";
 - de Liemers als 'De Waterkraan van Nederland';
 - incl. historisch besef over en huidige innovatie op het gebied van water.

ZEVENAAR

IJsselvallei + GMR

- Regio's langs de IJssel hebben de ambitie om het 3^e waterverhaal van Nederland neer te willen zetten.
- Ook in GMR is gekozen voor ontwikkeling van verhaallijn water.
- Liemers als 'Kraan van Nederland' in beide gebieden.
- IJsselvallei aan GMR gekoppeld.
- NBTC-subsidieaanvraag "Het derde waterverhaal van Nederland"

Verhaallijn water

ZEVENAAR

- Ketting met parels.
- Verhaallijn:
 - Verhaal zelf (+ evt. lagen)
 - Verhaaluitdragers
 - Fysieke plekken
 - Virtuele plekken
 - Aanbod- en productontwikkeling

Verkenning Rijnobservatorium (1)

- Uit meerdere onderzoeken blijkt er behoefte te zijn en kansen voor een rijnobservatorium, omdat:
 - Plek om het verhaal van het water te vertellen
 - Helpt bij spreiding toerisme en recreatie in regio Arnhem-Nijmegen
- Verkenning in 2022/2023 uitgevoerd door Ginder om meer duiding te geven:
 - Hoe kansrijk?
 - Wat moet dit Rijnobservatorium dan zijn?

Verkenning Rijnobservatorium(2)

ZEVENAAR

- Uitkomst: interessant en haalbaar, maar er moet nog veel water door de Rijn
- Bezoekerscentrum plus waarin omgeving centraal staat
 - Landmark
 - Informatiecentrum met 3^e waterverhaal van Nederland
 - Horeca geschikt voor gezinnen met kinderen
 - Experimenteren/spelen voor kinderen (natuurspeeltuin)
 - Toeristisch Informatiepunt (TIP)
 - Waar mogelijk aanvullen met extra's zoals openluchttheater, waterrecreatie, etc.

Weergave werksessie 10-7-2023 - 3^e waterverhaal en verkenning Rijnobservatorium

Aanwezig waren:

Arthur Boone	wethouder vrijetijdseconomie
Aad van Orden	wethouder waterveiligheid/hogwaterbescherming (deelnemer VNR (Vereniging Nederlandse Riviergemeenten)), RO
Bart Kagei	wethouder water en klimaatadaptatie, natuur en landschap, erfgoed
Lillian Werdmuller	erfgoed
Ruben Bakker	stedenbouwkundige/omgevingsvisie
Jacqueline van de Leij	omgevingsvisie, GMR
Gerrit Liefers	water Liemers, klimaatadaptatie
Karin van den Boer	Rivierklimaatpark IJsselpoort + RO/watertaken (voorheen Ard)
Dick Molema	natuur en landschap, Groenblauwe Raamwerk GMR
Wim Geurts	afdeling Ruimtelijke Ontwikkeling
Ellen Meehrensburg	VTE Duiven/Westervoort, LEADER/Liemerse Ambassade
Neeltje van den Hoogen	VTE, m.n. Rijnobservatorium en Groenblauwe Raamwerk GMR/VGGL
Vivian de Klein	VTE, m.n. ontwikkeling waterverhaal (zowel Liemers als GMR en IJsselvallei) en Rijnobservatorium

1. Eerste reacties van deelnemers n.a.v. presentatie:

De primaire korte reacties waren vrij divers. Poging tot samenvatting van de 1^e reacties:
De meesten waren (voorzichtig) enthousiast over de kansrijkheid van het (3^e) waterverhaal en de Liemers als plek om het verhaal te vertellen, mede vanwege de uniciteit van ons gebied.
Relaties met allerlei (gebieds- en watergelateerde) ontwikkelingen zijn er om goed in de gaten te houden.

Vragen/twijfels zijn er wel over de breedte van het verhaal en de autonome trekkracht van een Rijnobservatorium/uitkijktoren/informatiecentrum, waarbij het vooral over de afgelegen ligging gaat als de te bereiken doelgroepen.

2. Inventariseren verbanden, kansen en inhoud verhaal:

Op de vragen waar het waterverhaal Zevenaar over moet gaan en wat er in het rijnobservatorium moet komen kwam een gezamenlijk beeld naar voren. Namelijk dat het 3^e waterverhaal in het rijnobservatorium verteld moet worden.

De belangrijkste ingrediënten zijn volgens jullie:

“Bewustwording van het belang voor Nederland van deze locatie en het (zoet)water”

“Militair strategisch belang”

“Startpunt van de zoetwatervoorziening van Nederland”

“Het moet een beleving zijn, iets unieks om daar te doen of mee te maken (experience center); je moet het water kunnen beleven op een leuke, eventueel multimediale, wijze”

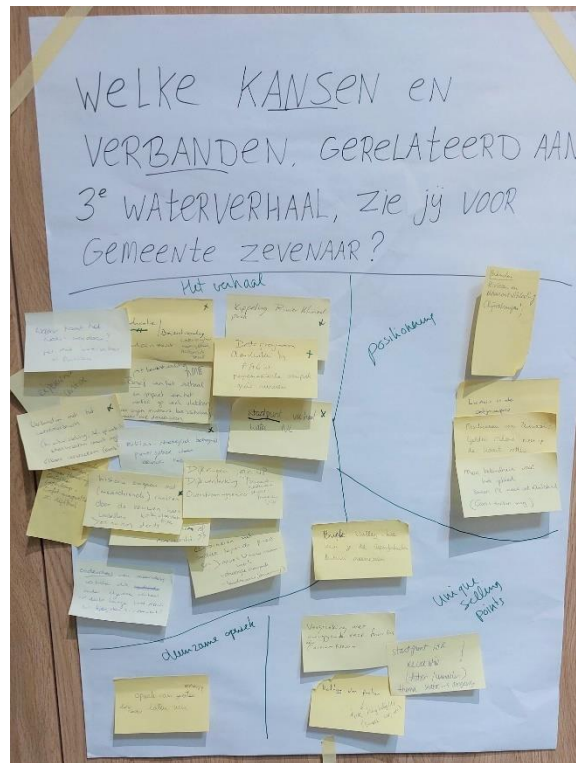
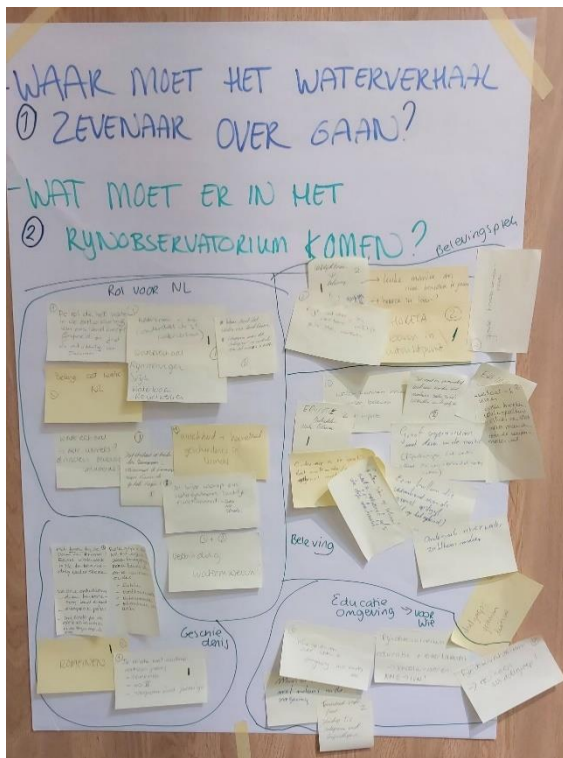
“De geschiedenis van het water en de impact hiervan op het landschap + hoe men door de eeuwen heen met de rivieren is omgegaan moet hier verteld worden”

“Er moet een uitkijkpunt + horeca zijn”

“Educatief element en van toegevoegde waarde voor schoolgaande kinderen/gezinnen”

“Startpunt voor wandelen en fietsen in de omgeving”

“Positionering van de Liemers (en daarmee Zevenaar + Gelders Eiland + Rijnstrangen)”

3- Ambities

Hoe groot moet het waterverhaal van Zevenaar worden?

Low profile/lokaal < ----- > Heel prominent/bovenregionaal

Hoe moet het waterverhaal van Zevenaar worden verteld?

Kleinschalig/ < ----- > Op één iconische plek
op meerdere plekken

4- Van kansen en opgaven naar vervolgstappen

Kunnen Rijnobservatorium en het waterverhaal los van elkaar worden ontwikkeld?

Ja < ----- > Nee

5. Wat is er nodig, welke rol pakt Zevenaar en welke weerstand komen we eventueel tegen?

We hebben samen gekeken wat er nodig is om de gestelde ambities te bereiken en wat we onderweg aan weerstand tegen kunnen komen.

Wat is nodig om gestelde ambities te bereiken?

1. Fase visievorming

- Middels overtuigingskracht samenwerking met en draagvlak bij in ieder geval:
 - Ondernemers
 - Politiek
 - Inwoners
 - Provincie
 - Rijkswaterstaat

- Waterschap Rijn & IJssel
 - Groene Metropoolregio
 - IJsselvallei
 - Liemerse Ambassade
 - Natuurmonumenten
 - Staatsbosbeheer
 - Landelijke steun, incl. financiën.
 - Boegbeeld/ambassadeur.
2. Schetsfase
- Professional, die kan helpen met het maken en vertellen van het verhaal: ruimtelijk, communicatie + uitvoering.
 - Landschapsarchitect voor inpassing in het landschap.
3. Uitvoeringsfase
- Visie
 - Geld
 - Tijd
 - Capaciteit
 - Uithoudingsvermogen/lange dame
 - Programma i.p.v. project (vanwege vele raakvlakken vanwege diverse disciplines)

Welke rol pakt de gemeente Zevenaar?

Eerstvolgende acties:

1. Lobbyen in de regio('s) voor draagvlak
2. Opdracht krijgen van college + raad voor bestuurlijk commitment

Verder:

- Rijnobservatorium:
 - Initiator
 - Lobbyen
 - Horecaondernemers zoeken
 - Financiën zoeken
- Waterverhaal:
 - Aansluiten op de regio (GMR + provincie)
 - Verbinder
 - Draagvlak zoeken
 - Lobbyen (ook bij b.v. RWS)
- Zevenaar moet in de lead zijn
- Zevenaar is (mede)regisseur

WAT IS NODIG OM DE GESTELDE AMBITIE(S) TE BEREIKEN?

- ① Samenwerken met: ^(visievoering) ~~visie~~
- draagvlak: - ondernemen - WRU
- politiek - GMR
 - inwoners - GSA/valci
 - prov. - LA
 - RWS - NM
 - SBB
- overtuigingskracht
- landelijke steun: fin.
- begeleider / ambassadeur

- ② visie (uitvoeringsfase)
- geld
- tijd + capaciteit
- withoudingsvermogen / lange adem
- programma i.p.v. project (vanwege vele vastvlakken)

landschapsarchitect
professional die kan helpen met verhaal mate + vertellen (+ input in i.s.) ruimtelijk + communicatief + uitvoering 'schetsfase'

geld + tijd = gehele fase-traject

WELKE ROL PAKT DE GEMEENTE ZEVENAAR? + welke rol

initiator (Uv Rijnduizend ^{water} verhaal)

waterverhaal: aansluiten op reg. — GMR
verbinden
draagvlak zoeken
lobbyen ook bij RWS

- 1) bestuurlijk commitment
opdracht krijgen
collega + raad
- 2) draagvlak, lobbyen in de regio

RO: ook lobbyen
narece Ondernemers zoeken

financiën zoeken (be ook steunfabriek later sponsoren)

Zevenaar moet in lead zijn
(medi)registratie

Wat komen we aan eventuele weerstand of andere moeilijkheden tegen en hoe gaan we daarnaar handelen?

	Een goed verhaal op juiste manier aan de man brengen	Op tijd in gesprek gaan met mogelijke partners	Onderzoeken
• Twijfel aan de kracht van het verhaal	x		
• Politiek maakt geen keuze		x	
• Ruimtelijke mogelijkheden/inpassing			x
• Gebrek aan vrijwilligers		x	
• Haalbaarheid: geld (voor realisatie en exploitatie) en capaciteit		x	
• Geen goede horecaondernemer kunnen vinden		x	
• Bestaande TIC		x	
• Waarom hier? (afstemming GMR/Liemers/Rivierklimaatpark)	x	x	
• Andere partijen willen ook dit verhaal vertellen		x	
• Volkzaamheid/draagvlak inwoners (doe maar normaal, dan doe je al gek genoeg); bevolking kan zich afvragen waarom hier geld aan uitgegeven moet worden	x	x	
• Voldoende trekkracht?	x		
• Vindbaarheid/bereikbaarheid/infrastructuur; het is een afgelegen plek, waar nog niks/niet veel is, waar haak je op aan?			x

Wat komen we aan ^{eventuele} weerstand / tegen?

politiek maakt
geen keuze

- Ruimte voor
inpassing
3

kwijfel ald. kracht v/h
verhaal

haalbaarh.

2
geld ^{realiseren} _{exploreren}

capaciteit

geen horeca-ondernemer vinden

gebreken vrijwilligers

2

Bestaan re

Tic 2

1
waarom hier?

GMR / Niemeel

RKP 2

ANDERE

PARTIJEN 2

WILLEN ook

DIT Verhaal
VERTELLEN!

1
Volk, gaard / draagvlak
in wonen: die
meer normaal,
die rean
dijk
genos

2

Bevolking
&
Mediën

waarom hier
geld aan
uitgeven?

Uitdagingen

3
bekikbaarheid / infra, afgelegen plek
er is nog niks / waar haak je op aan?

Voldoende
trekkracht?

Hoe Gaan we daar naar Handelen?

1. goed verhaal hebben + laagdrempelig ad. man brengen + breed vertellen
+ trots op regio
+ van toegevoegde waarde voor inwoners
2. op tijd in gesprek met mogelijke partners
3. onderzoeken